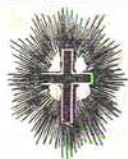

Изази три
пут у месе-
цу, на 1½
табаку.

Претплата
се шаље на-
пред уред-
ништву.
Неплаћена
писма од
нередовних
дописника
непримају
се.

ПАСТИР

За све срп-
ске крајеве
стаје на го-
дину 60 гр.
или 6 фѳр.
на по год.
30. гр. или
3 фѳр. на
три мес. 15
гр. или 1.
фѳр. и 50 н.

ЛИСТ ЗА НАУКУ И КЊИЖЕВНОСТ ДУХОВНОГ САДРЖАЉА.

издаје и уређује ПРОТОЈЕР. И ПРОФ. Никола Поповић.

САДРЖАЈ: Беседа. — Св. Евагелист Лука. — Исторички преглед српске цркве. — Мухамеданска вера. — Добра и рђава страна нашег свештенства. — духовна просвета у Србији. — Јавна благодарност. — Оглас. Читавцима „Пастара.“

БЕСЕДА

КОЈУ ЈЕ ГОВОРИО НА ПРВОЈ СЛУЖБИ, ПО ДОЛАСКУ СВОМ У ШАБАЦ,
НОВИ ЕПИСКОП ШАБАЧКИ.

МОЈСИЈЕ.

„Болји вк касз да бѳдетз камз слѳга.“

(Мат. 23. 11.)

Зашто да се човек уздиже по степенима на висину у достојанству цркве и народа, а да не тражи уважења, говори *самолуље*; зашто да се узвишава над другима а да не прима поклонења и поштовања од нижих, говори *често-луље*; Зашто да тражи места у коме може бити срећан и богат, а да се некористи њиме, говори *користолуље*? Зашто да буде вођ народа, а од њега да се некористи, да буде судијом, а да остане с' једином само правдом? да буде пастирем, а од млека стада да не једе? да буде већи од других а да нетражи да сви служе и угађају његовој вољи, говори *самоугођење*.

Но тако говоре страсти; али дај да чујемо како вели онај, који је дошао: „не да послѳжатз емѳ, но послѳжити и дати дѳшѳ своју избавленје за многих“ (Мат. 26 28.)

„Болји вк касз да бѳдетз камз слѳга,“ одговара Христос Спаситељ.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Кад премудри промисао божи узноси избране од људи, крунише их славом и чашћу, одликује их именом управитеља, вођа народних, заповедницима — пастирима цркве, он их поставља зато да се оснаже *правдом* као *штитом*, *истином* као *мачем*, *стражом* божим као *оклопом*, да се таквим начином спреме како би могли добро чинити Богу и људма. Није могуће помислити да су светила постављена у пространству зато, да не пуштају светлост и топлоту око себе, и да они, који се приближавају њима, немогу видети светлост и осетити благотворну њицу топлоту. Не, светила су постављена зато, да осветљавају друга тела која светлости немају; светилници зато се стављају на светњак да светле свима; избрани између људи нису позвати зато, да живе само за се, већ су избрани црквом и влашћу да другима служе, а не други њима. Ово размишлење треба да руководи свакога, који ступа у јавно служење Богу и народу.

Бити у народу, одличним пред другима, било то местом, било чином или нарочитим поштовањем од других, то ће рећи — бити корисним народу. Спољна одликовања — то су изрази унутрашњих качества врлине или заслуга. Мач припасани *о бедру* војника, показује борца и браниоца вере, отачбине, и слободе; закон у руци судије, показује да он суди по правди и истини, брани истину од лажи, невиност од разврата, сиромаха од богаташа, слаба од силнога; жезл у рукама архипастира цркве, показује тешку бригу и непрестану бодрост на стражи свог служења, труд и подвиг на пространој њиви Христове науке; државни скиптар у рукама владоца, с којим управља државом и народом, показује величанство и славу, власт и силу, с' којом смирава узвишени порок и брани погажену добродјетел. На основу ове истине поверава избраном црква и господар: силу, власт, част и одличја и ставља га више других. Но да би могли достојно оправдати свој велики и тешак позив пред Богом и људма, остати првим међу људма, треба им се потрудити

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

да точно, савесто и верно испуњавају своје обвезаности на које их позива промисао божи, у корист цркве и народа.

Па зато тешко оном избраном коме подчињени може рећи: „Наставниче, или нерадиши ако погубљемз!“ ти се наслађаваш у задовољству, ми страдамо у сузама; ти изобиљујеш раном, ми умиремо од глади; ти се смејеш и веселиш — ми страдамо и тугујемо; ти спаваш у топлој соби, на мекој постелји, а ми немамо „гдѣ глаки подклонити.“ Тешко ономе избраном коме се може рећи: *коштани вскѣљу спиши.* (ис. 4324) пробуди се од сна слатког, стани на стражи твојој, учини правду и правицу, одбрани од неправде, подigni падајуће, помогни немајућем, коштани вскѣљу спиши? *зашто непроведаш слово, нечестојиш благовремено и безвремено, не укориш, обличиш, запретиш, умолиш со всакимз вниманіемз.* Тешко оном избраном коме се може рећи: „Милост господарева поставила те је на стражу ради нашег спокојства, и ми смо се надали, да ћеш ти бити будан да ми спокојно спавамо; власт и сила коју видимо у рукама твојим, то је наша тврда нада, сјајност славе твоје јесте она благотворна светлост, која треба да згрева нас, као топли зраци сунца. Коштани вскѣљу спиши. Но ах! ми вичемо а ти *спаваш*, јаук и страдања наша тебе се не тичу, очи твоје затворене, ти невидиш страдања и сузе, невидиш да кривда седи на месту правосуђа, да се невиност гази и потире?! Ми смо се надали да ћеш ти бити наш анђеол хранитељ, да ћеш бити *око слепим, нога хромим отац сиротиње.* (Јов. 29. 15) да ћеш бити *вскѣљмз кса.* (1. кор. 9. 22.) Гледајући на важност положења твога, на одличја твоја на поверење које ти поклања црква и господар ми смо се тврдо уздали да ћеш потпуно оправдати поверење владоца, да ћеш бити добри пастир Бога истинога, веран слуга господара земље! А ти? ти спаваш, „и нерадишиз ни очемз же“

Ево од чега треба да стрепи сваки, коме је дата взает и

управа и кон је позван да буде вођа друштва и народа! Да, онај који стоји више других, коме се даје власт и управа, много и много има да се бори са тешким и великим препонама у животу. Ту се јавља сила и власт која хоће да прескочи границе, ту се јавља богатство, које често заслепљује очи да невиде правду; ту су ласкања и удварања, која варију честољубиво срце, а овамо опет сродници, другови, пријатељи. Но ах! Господе, ули у мене духа премудрости, духа разума, да видим и свагда памтим, да су то страсти, искушења овог света, која варију слабу природу људску; да су то плодови првог варалице рода људског, те да му с тврдом вером у Христа Спаситеља могу свагда па и сада казати, иди зо мною сатано; соблазнь ми еси.“

Кад дакле знамо начин како нам треба радити, те да овде на земљи срећни, а на небу блажени будемо, а тако исто и узроке, који би нас могли учинити овде несрећним, подвргнути разним бедама и незгодама, и најпосле лишити нас милости Божије, то зар нећемо се постарати, да сваки ради оно внемже призван есте. Свештеник нек се одликује и кити моралним унапређењем; судија правдом и правосуђем, поданик верношћу и оданосту своме господару и отачбини, као што је и доказао многим случајима, нарочито сада у ово прегорко доба, које преживи наша малена земљица; продавац и купац нек се одликује искреношћу и правцом; промишљеник и труђеник коришћу од заслуженог труда свога; па тако сви ускупа радећи и један другог потпомажући, можемо изгледати да сви чујемо од Господа и Спаситеља нашег онај радости глас: „придите благословени Отца мојега, наследите уготованное вамъ царствіе.“ Амин.

Св. Евангелист Лука.*)

(По четн. Минейу.)

Св. Евангелист Лука био је родом из Антиохије Сирске. У младим годинама он је добио лепо изображење јелин-

*) Празнује се 18. Октомбра.

ско, — знао је лекарску и живописну науку и био је врло вешт лекар и живописац. Знао је говорити: арапски, грчки и еврејски. С таквим изображењем дошао је св. Лука у Јерусалим. У то време проповедаше Господ наш Исус Христос своју божаствену науку. Наука овог небесног посланика тако је се коснула срца Лукиног, да је много већу корист из ње извукао, него што је могло добити учећи се у училиштима — Јелинским и Јегипатским; јер не само да је се сам научио да позна јединог невидљивог Бога, него је и друге научио у њ веровати.

Св. Лука, био је један од седамдесет ученика нашег Спаситеља. О овоме сведочи он сам кад вели: *ижи Господз и инѣхз седмьдесатз, и посла ихз по двѣма предз лицемз своимз ко всакз градз и мѣсто.* (Лук. 10. 1.) Ревносан у проповедању слова божја, Лука је походио села и градове с проповеди, приговљавајући и уверавајући људе да је дошао Месија, кога давно изгледаху. Кад дође време, те се испуни пророштво божанственог посланика о „*пораженом пастиру и стаду*“ које ће се после овог поражења разбећи, св. Лука горко је плакао за својим Господом и учитељем. Но сузе Лукине не остадохе не награђене: јер сваки, који сеје са сузама, с веселим срцем жање. После васкрсења Господа нашег, св. Лука идући с Клеопом у Емаус и тужећи о вазљубљеном свом учитељу и његовим страдањима, сам Господ јавља се њима, утешава их, и својим јављењем отире им сузне очи. А кад дође близу, запита их Господ: „о чему се разговорате, зашто сте жалосни“? Је ли могло бити веће радости за св. Луку но кад узнаде, да је његов сапутник онај, који је реко о себи: *Ја сам пут, и истина и живот.*“ Колика је морала бити радост Лукина, кад је он слушао из уста божанственог посланика проповед, почињући од Моисеја и свију пророка, проповед, која је говорила о њему као божанственом посланику? Но Лука још незна с ким говори, он још не може да позна свог учите-

ља, о коме је тако горко плакао; и тек у Емаусу, кад је Господ преломио хлеб на вечери, он позна онога, ког Јуда на тајној вечери не шћаше знати, већ га продаде „у безцење.“ Кад познаде св. Лука на Емауској вечери свог Господа и учитеља, тада поче говорити свом сапутнику, да је њему само срце казивало, да сапутник, који тако јасно тумачаше св. писмо, не беше обичан, прост човек.

Но љубов св. Евангелиста к свом вазљубљеном учитељу најјасније јавила се у том, што је он после петнаест година по вазнесењу Господа Исуса Христа написао свето Еванђеље, — познато под именом: *Еванђеље од Луке*. У овом Еванђељу описао је Лука не само оно, што је сам својим очима видео, но и све оно, што је чуо од других, који су пре њега знали о Исусу Христу, а нарочито од Апостола „Изиковз“ који је уједно и његов учитељ био.

Св. Лука, бејаше не разлучан друг и сатрудник Апостола Павла у проповеди благовешћена Христовог, који је Павла као верног ученика одвећ волео. Он је проповедао Еванђеље не само Јудејима но и незнабошцима; и као што се види из діела апостолских, која је сам Лука написао, он је био заједно са Ап. Павлом у Риму, па и тамо с учитељем својим раздељавао проповедничке трудове. Уколико је Ап. Павле волео свог ученика за његову ревност, јасно се види из његове — Павлове посланице к колосаима: „*поздравља вас (т. ј. Колосаје) и Лука возљубљени врач*“; а тако исто и из посланице ка коринтским Хришћанима, у којој Павле, похваљујући трудове Лукине, назива га *братом вазљубљеним*.

Из Рима св. Евангелист отишао је на исток, и триећи глад, жеђ, гонења и многе друге незгоде, опет није престајао проповедати Еванђеље. Прошав сву Ливију, он дође у Египат и сву Витеаиду, до тог времена находећу се у мраку јазичког несквѣднја, просвети истиним светог Христовог учења; у Тиви подигне многе цркве, и рукоположи за ове свештенике и ђаконе; болесни телом и душом, свагда су налазили код

св. благовесника потребно лекарство. Тако се подвизаво Христов благовестник Лука.

Но не гледећи на велике трудове и незгоде, које су пратиле Ев. Луку од оног дана кад је ступио у број седамдесет ученика Исусових, — он је доживео до дубоке старости. — Свети Лука имао је више од 80 година кад је оставио овај земаљски живот.

Но почем Бог ничију заслугу неоставља без награде то и ревносног благовестника, и писатеља Еванђеља и дела апостолских, промисао божји није хтео оставити, него је јавио своју милост и над њим. Сваки који је страдао болешћу у очима, па је с тврдом вером долазио на гроб св. Евангелиста Луке, добијао је исцелење. Кад је чуо Констанције, син Константина великог о чудесима, која се јављају на гробу св. Луке, он је одма послао неког Артемија Дукса,^{*)} који је с великом сјајношћу пренео *мошти* Ев. Луке у престони град. Није могуће прећутати још о једном чуду које се јави од моштију св. Евангелиста. Неки Анатоли, бејаше дуго време болестан, и скоро сво своје имање потроши на лекове; но помоћи небеше никакве. Кад је чуо, да се *мошти* Ев. Луке доносе у престони град, с тврдом вером помоливши се Богу, изишао је на сусрет св. *моштима* Евангелиста, — и тај час добије исцелење.

Има једно предање, и предање истинито, да наш црквени живопис води свој почетак од св. Луке. Тако, он је први насликао образ св. Богородице, која држи у рукама превечног младенца Исуса, — а тако исто и још друге две иконе пресв. Богородице, па кад је донео ове иконе, и показао св. Богородици, онда ће она рећи: „*Блигодат моја, и оног који је се од мене родио, да буде с тим иконама.*“ Исто тако, има предања и о томе, да је Еванг. Лука насликао ликове врховни Апостола: Петра и Павла, и да је се жи-

^{*)} Овај је Артемије пострадао за веру Христову при Јулиану одетушнику.

вопис црквени, који украшава наше храмове, од њега распростра-
 страни по вас целом свету.*) *Ћ. Живоин.*

Исторички преглед српске цркве.

(Од С. Н. Ђа)

XIII.

(Наставак.)

Што се пак тиче калуђера (Крѣстяна), то се о њима може ово казати.

Калуђери или боље рећи *Крѣстяни* босански, то је један од таквих чудноватих појава, да му нема равног у историји. Преставите себи у једно исто време и аскете и јеретике и релагијозне фанатике и најпосле ексцентрике — калуђере, па ћете одма моћи саставити појам о њима. Пропагандисте католици као и богомили, могли су свагда рачунати на њих подједнако с православјем и вјером босанском. Једном речи, *Крѣстяни*, то је био ваплоћени раскол у цркви босанској. Борба католицизма с богомилима и православјем из које се после изродила народна црква у Босни, створила је и *Крѣстяне* босанске, који као и сваки фанатици нису у стању били да разликују лаж од истине, — истиниту и праву веру од притворне и лажне. Ово је био једини узрок, што су богомилски јеретици онако јако напредовали у Босни и што је пропаганда латинска онако јавно насртала на народну цркву босанску.

*) По свима скоро богословским школама руским па и западним заведен је обичај да богослови уче жевописе, или мањање црквених ликова. И ова обичај добар је из више побуђења а наро чито због тога, што богослов као будући свештеник може, снајући ту вештину, поправити по неке значајне погрешке, које се често на иконама црквеним због невештих живописаца налазе; а друго што би могао и сам занимајући се с тим радом у слободним часовима, зарадити и себи по коју парицу. Јер ово је такав занат, који је и чист и доликује свештеноме лицу. Па зато би ми желили, да се овај обичај или боље да речемо, ова наука живописа, завде и у нашој богословији.

Уред.

Гди су калуђери, ту морају бити и манастири, будући једно без другога није могуће себи ни представити. Оваквих уточишта калуђерских, било је и у Босни, само што су се они онамо звали не општим њиним именом „манастири,“ већ просто *домови* (*sata de Patageui*), као што то доказује и један писмени докуменат Дубровничке општине (у споменицима Пуцића св. I стр. V.). Један из њих као да је постојао у 1415. г. у Вучибожанима негде око Сутоске (?), у ком је сарањено било те исте године тело знаменитог војводе Павла Клешића.

Да ли је и женских манастира било у Босни, о томе се неможе ништа поуздано казати. Оснивајући се на нека приватна казивања, може се мислити да их је доста било; но ти полу-докази, којих и онако много има у цркв. истор. Босанској, немогу се узети као веран исторички факт, услед чега ми се и неможемо упуштати у даља разлагања о тој ствари.

Из досада реченог види се, да се у цркви босанској здраво рано увукао туђ елеменат, а нарочито богомилска јерес, која је, као што нам је већ познато и створила анархију у њој. Зато је необходимо нужно решити ова два питања 1., какав је и колики је био тај утицај богомилске јереси у цркви босанској и 2., је ли сва она потчињена била том упливу или само неки део њен.?

До XIII. в. учење цркве босанске у главноме било је правословно. 1203. године у њој се већ налази погдешто из босанске јереси, која је од тог доба све више расла, док на последак није сасвим пореметила и унутрашње јединство у њој. Особито је велики био утицај јереси у XIII. в., кад су на престолу босанском седели Кулиновићи. Имајући у својим румама калуђере (кръстяне) босанске, богомилски учитељи помоћу њином тако се осиле, да им ни њини највећи непријатељи — папски легати и попови — нису могли ништа наудити. Овако брзо распрострањање богомилске јереси у Босни, објасњава се још и тиме, што су се и многи влада-

оци босански а особито бан Кулин, ње држали, па су је уз то јавно закриљавали и помагали јој у свему, без икаквих пре-прека од стране народа. Сва усиљавања католицизма да ју искорене била су узалудна, будући су римски легати го-војећи њу насртали у исто време и на народну цркву и тиме још већма народ дражили и против себе подизали. На сваки начин, борба ова католицизма с црквом босанском и бого-милима имала је ужасне последице не само за цркву, већ и за материјално стање Босне. Рим и Запад није се задовољавао тиме, што је непрестано заметао кавгу и завађао јужне Словене међу собом — не, они су хтели да их сасвим сатру и потамане, па да би им то изашло за руком, папе су с знаком крста у руци непрестано дизали целе области и нападали као љута зверад на Словене а особито на Босну, као најслабију и најмање заштићену. Овака религиозна гоњена у Босни, продужавала су се негде више а негде мање у за-стошце готово сваки дан до саме пропасти њене. Особито су се у њима цоказали као жестоки гониоци францишканци у VIII. в. који нису знали за никаку другу светињу осим папске буле. Али по оној старој пословици која говори да „притиснуто јаче, све навипше скаче“ и богомили негледајући на толика усиљавања и фанатички — крвожедна гонења римске курије, још су задуго владали у Босни. Сам силни Душан са својим свештенством није им могао ништа донде, док их само време није искоренило и сасвим истисло из Босне.

Шта је најпосле било с народном црквом и у каквом се стању она налазила у то време?

Положај њен био је здраво жалостан. Сједне стране војена римска пропаганда, а с друге богомили сасвим је унизе и раз-довоје од народа. — После неког времена (1520. г.) она подпадне под власт Пећског патријара и сасвим се преобрази. *двѣ* и *стройшикъ* губе од тог доба своје значење и место њино заузимае духовништво православне српске цркве. Неколицина из за-оставших епископа цркве босанске преместе своју столицу

из Гласница у Сарајево, многи приме ислам а велики део народа оста и дан дањи веран својој праједовкој вери: *чаша Бога спасајућаго*. (Наставиће се.)

Мухамеданска вера.

(Свршетак.)

Гора Арафат находи се на источној страни од Меке на четири добра сахата, и има у округу око пола сахата, а увисину до 200. стопа. Западња њена страна обложена је самим гранитом, а на источној пак њеној страни исечени су широки и удесни степени до самог врха. На четрдесетом степену налази се мала пољаница с мраморном плочом, на којој је написано, да је овде стојао Адам и слушао Арањбела Гаврила, када га је овај учио, како треба да се моли Творцу. На шесетом степену — друга је пољаница ограђена филаретицама. Овде се говори проповед. До ове друге пољане могуће је доћи или на коњу или на камили. На самом врху горе лежи у развалинама кула, подигнута на оном истом месту, где је обично живео Мухамед у време хаџилука. Овде сваки поклоник клања се, у част пророка, двапут. Сиромаси на дан церемоније растиру на свима басамацима мараме, а поклоници спуштају у њих милостиње. — Јужно од Арафата лежи равница, дугачка један сахат, а широка једну четврт сахата. У њој су ископана два бунара и ту су још две џамије и дом шерифа. Мало даље виде се развалине треће џамије. Овде поклоници клањају се такође двапут за успомену Мухамеда, који се ту Богу молио. Осем овога, у равници овој налази се још много камених водовода и то три на самом подножју Арафата. Одавде је вода, средством канала, проведена у саму Меку. Канал овај опасује равницу са три стране и показује се поклоницима.—Ето то је цео жалостан украс Арафатске равнице! Овде сваке године скупља се педесет до сто хиљада поклоника са целог Мухамеданског истока. Тешко да се може наћи на земљи друга тачка, где би на простору од једног и по сахата квадратног, сместило се толико различитих народа, и где би се чуло у једно исто време више од четрдесет различитих језика.

Церемонија, због које толика грдна гомила људи, различитих по племену, карактеру и језику, гомила се у околини Арафата, почиње после подне 9-га датума свештеног месеца.*) На један сахат,

*) Он не одговара ниједном нашем месецу због тога, што Мухамеданска година — месечна, краћа је од наше године једанаест дана. Дакле у 33. год. Му-

на два, до њега, поклоници скидају своје шаторе, товаре камиле и са свих страна хитају ка гори, да би стигли да заузму место ближе к горњој пољаници, од куда би могуће било, ако не чути, оно бар видети проповедника. Равно у три часа појављује се он и пење се на своју катедру на гори, њахајући на камили, из подражања Мухамеду и првим калифама, који су имали обичај да говоре речи к народу, седећи на камили. *Проповед* продужава се около три сахата. Сваки пет минута следује пауза (почивка). Тада оратор подиже руке к небу, као молећи од Аллаха благосов; а сви присуствујући мају главама, нагибају се и вичу: „ лебејк, Аллагума, лебејк,“ које значи: „ ми смо овде по заповести твојој, о Боже, ми смо овде!“ У тој величанственој минути брег Арафта, покривен поклоницима обученим у беле ираме, гмижућим се и вичућим, налик је на пенушећи се и хучајући водопад, а подножје горе, покривено хиљадама хаџија, са разапетим зеленим амрелима, изгледа као простран луг. Садржај проповеди, по закону Ислама, мора бити тровајајући, мора извући сузе и кукање. И занета, поклоници, стојећи поближе к пољаници, плачу, урличу, бију се у прен и из свег срца кају се за своје грехе. Они, који стоје за њима, изражавају своју жалост спокојније и не вичу и не кукају, већ само ћутећи плачу. Сасвим други утисак производи та иста проповед на житеље Меке и на турске војнике, који сироводе сиријске и египатске караване. Они њу ништа не слушају, већ гласно разговарају се, на још и смеју се поклоницима сувише осетљивим. На другој (западној) страни Арафата призор је још гори. Арапи и војници седе у гомилице, пуше из чибука, брбљају и кикоћу се тако јако, да се то чује у време пауза. Многи поклоници због дугачке проповеди слазе с горе и седају на камиле да се одморе. Около шест сахата сунце почиње залазити. Проповедник затвара књигу, и последњи пут подиже руке к небу. Поклоници последњи пут узвикују: „ лебејк, Аллагума, лебејк,“ и с прекомерном ревношћу слазе с горе у равницу.

Таква ревност, прописана кораном, често доводи до свађе, боја па и крви, које се свршава смрћу неколико стотина поклоника. Међу тим ноћ покрива равницу. Безбројна множина буктиња, фењера и ракетала осветљава свеопшту забуну, а непрестано пуцање из пушака

хамедански календар изостаје од нашег у 33+11— 362 дана— скоро целу годину т. ј. у 33. год. евентени месец долазиће у сваки од наших 12. Отуда, при преобраћању месечне Мухамеданске хронологије у нашу, треба на сваку 33. год. додавати нашу једну.

и топова заглушава дивље вике нагомиланих поклоника и давећих један другог. Сваки хоће да што пре стигне на преноћиште до џамије, која одстоји два сахата Арфата и зове се *Мосделиф*. Пут к њој иде кроз уску пукотину, при чему тискање и гурање постаје још веће. Многи при томэ губе своје камиле и слуге, због чега вика и забуна постаје још већа. Тако пролази скоро цела ноћ. Нико и не мисли о спавању. Па тешко је и отпочинуги у сред опште забуне, дивље вике, непрестаног пуцања и јаке светлости. Рано у јутру 10-га датума глас топа објављује почетак новог празника, познатог под именом *јутрење проповеди*. Онај исти јучерашњи кадија, излази на терасу поред џамије и почиње проповед. Грдна гомила поклоника, с буктињама у рукама, окружава га. Проповед прекидају, као и јуче, громогласни одзови, но она непродужава се дуго. Како први зраци родившег се сунца, почну пробивати кроз облаке, или осветљавати равницу, кадија затвара књигу. За овим сједује јутрења молитва, по свршетку које поклоници иду у долину Вади-Муна-уску, десет минута, дугачку и удаљену од џамије један сахат. При доласку у њу сваки поклоник баца по седам камена на велику гомилу камења; то исто понавља у средини и на крају долине. Ове три гомиле у долини Муна зову се три ђаволске гомиле, а церемонија та позната је под именом *бацање камења на ђавола*. Арапска легенда овако објасњава смисао ове чудновате церемоније: када се је Аврам враћао с Арафата и дошао у *Вади-Муна*, зли духови решили су се смести га с пута. Тада Аранђео Гаврило проучио је патријара, како да се избави од демона; то јест. он га је саветовао да баца на њих камење. Аврам је почео бацати — и пошто је седмн камен бацао ђаволи су изчезли. У осталом, и данас тешко да ко од поклоника, бацајући камење на речене гомиле, помисли о симболичком значају овога дејства т. ј. о честој борби са злом.

У долини Муна, поклоници приносе празнику на жртву, камиле, краве, овнове, брију се и скидају ирам, честитају један другом срећан свршетак хаџилука и два дана чине весеље. Многи проводе ноћи без сна, да би сачували своје камиле и свој пртљак од крадљиваца које су овде не једанпут хватали и обезглављивали пред шаторима паша. Цела долина за два дана, док у њој пребивају поклоници, претвара се у велики вашар, свуда су начињени дућани, у којима индијски и сиријски трговци зарађују велике капитале. На свршетку празника ваздух окужава се од многе крви и од трунења меса, које је разбацано около шатора.

12-га датума свештеног месеца поклоници у бучећој гомили

враћају се у Меку, певајући веселе песме и ликујући, опет облаче Ирам. и тако обучени повторају три прве церемоније и тим свршава се свети хаџилук.

Превео с руског језика,
Светозар Милосављевић.

Добра и рђава страна нашега свештенства.

(Наставак из броја 38)

У рђаву страну нашег свештенства долази и то, што оно према послу и позиву свом у друштву ни у пола није награђено, као што би требало, и као што доликује једноме свештеноме служитељу; па и то, што му је одређено за награду, даје му се тако чудноватим начином, да се чисто човек диви, од куда се склони такав поредак ствари у чи стој православној цркви Христовој, и како он траје још и сада у сувременом нашем друштву, кад се најакко опажа да је то анахронизам. и да га је требало давно и одавно заменити са чим сувременијим, као што су замењене и многе друге старе установе, са бољим и новнијим установама у друштвима другог реда и сталежа.

Збиља! Шта управо саставља приход нашег свештенства и како оно тај приход добива?

Приход нашег свештенства саставља: 1. Приход парохијски одређени по такси за свако свештенодејство. 2. Добровољни поклони или писанија; и 3. Пољски радови или економииа.

Да разгледамо свако ово за се и да видимо у колико оно одговара сувременој потреби свештенства.

I.

Приход парохијски.

Да је самом сатани поручено било, да измисли нешто, што би од чистог и светог служења свештеничког начинило неки запат и тиме уназило значај свештенства и пред Бо-

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

гом и пред људма, то неверујем да би могао измислити што боље, до ово јадно пабирчење, које свештеник узимље по такси за свако свештенодејство, и које управо и саставља главни приход свештенички. Ако свештеник омива душу младенца од првородног греха и придружава га матери цркви, без које, по учењу слова божија, нема и неможе бити спасења; ако ли благосиља свету везу *браћу* и моли Бога да новобрачним дарује дуг живот и преуспевање у врлинама на корист умножења рода људског и васпитања деце у славу божију; ако проси болеснику од Господа Бога оздрављење и опроштај грехова; ако ли испраћа на вечни покој оставишег овај привремени живот, — за све ово и свашта погађа се он с парохијанима, камчи, увија се, клања се, моли, богомољише, доказује своје потребе, скупоћу, и т. п. Па и онда, кад је дошао са *светим даровима* да последњу исповест свог парохијана прими, да га сједини с Христом у светом причешћу и спреми за вечни покој — и онда свештеник неокреће главу од руке парохијана, која му добровољно пружа цванцик или два, у име награде за труд. А шта је он после овог ако не надничар, ако не онај, који ради на парче? Но да ли ваља такав поредак ствари у православно-источној цркви, — поредак, од кога се давно и одавно ослободише сва боља друштва сребњих и напредњих држава?

Да ли ваља? . . . Сви већи и развитији умови осуђују га јавно а не мисли друкче ни само свештенство. А шта вели наш народ? Народно мњење о каквом појаву у друштву огледа се обично у пословицама или анекдотама. А какве пословице и анекдоте имамо ми о томе у нашем народу? Имамо их доста и одвише. Ево једне из међу осталих; „Упадне поп случајно у некакав дубок вир и почне се давити. Људи му притрче у помоћ викајући: „дај, попе руку! дај руку да те извучемо!“ „Но поп тоне све дубље а руке непружа. У тај мах дотрчаће неко и рећи: невичите „дај руку“ већ реците: „нај руку; јер се он није научио давати

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

већ свагда узимати, па зато и не даје руку.“ И ови учине тако како им се рече, те добише руку од попе и спасоше га.“ Прича ова обично тумачи се овако: „попови су грабљивци: њихово је само да узимљу и да пуне џепове а ником ништа да не дају.“ Но ми видимо овде други смисао: видимо оскудост, сиротињу. Све једнако искати, све једнако камчити а ником ништа не давати, може чинити само онај, с киме је страст среброљубља овладала и учинила га што но зовемо „тврдицом.“ Но оно што се догађа с појединим људма, што може бити као реткост у друштвима, не може се никад применити на све. Могуће је да се налази и међу свештенством појединих свештеника, коме је та подла страст ранила душу и срце, и који по овоме камчи и непрестано ниште не зато, што има преку потребу за опстанак свој у друштву, већ зато, што је рад да гомила и оставља новац једино ради новца; али односити ово на сво свештенство, као на људе који су више или мање образовани под утицајем хришћанске љубави, која све обима и учи самопрегорењу, — не би имало никаквога смисла. Па зато би ми ову причу народњу протумачили овако: камчи свештеник зато, што је сиромашан, што му много више треба, но што има, и што незна за у напред, кад му може доћи прилика да што заради; јер је предостављен судби и случају. А не даје ником зато, што нема доста ни за своју кућу и што по овоме нема од куд ни да даје.

Да, прошла су она благопријатна и срећна за попу времена, кад је он могао имати по два три брата ожењена у кући па тако узадрузи привређивати више од домазлука, него од парохије; а прошла су и она, кад је будући попа могао васпитавати се и спремати за свештени чин код своје куће или у манастиру, или највише — отићи до свог владике и тамо пола године провести више око астала, него око науке, па се и запозити. Данашњи свештеници већи-

(Сљедује додатак.)

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

WWW.UNILIB.RS

УНИВЕРЗИТЕТСКА
ВИБЛИОТЕКА

ном су без задруге, а мала им вајда и ако је имају, јер већина немају земље, коју би задруга обрађивала, те тако кућу потпомагала. Општина већ нема обичаја, (а чини ми се ни права) као што то од пре беше, да свештенику одели неколико плуга земље на уживање; а од оца ретко који може што да наследи, јер је потрошио свој део имања док се васпитао. Данашње васпитање траје 10 — 12 година док се дође до права да се може ступити у свештени чин. А за толико година који питомац није преполовио а можда и цело своје имање смирио? — Осем тога у пређашња времена није ни само друштво тако много захтевало од својих пастира. За њих пре довољно беше да виде свештеника у приличним сукненим чакширама, опанцима на ногама и шубаром на глави. Данас већ нико није рад да види таквог свештеника, почем и сама друштва у том обзиру стоје далеко више и боље. Од свештеника се у садашње време тражи да он буде узвишен увему, па и у самој спољашности. А може ли с таквим поретком ствари, као што је такса прихода парохијског свештеник све ово подмирити? . . . Па још и којекако ако је самац у кући, но ако се трефи повише ситне браће, синова, кћери, сестара, а све ово треба одгајати, васпитати, оденути! Ми опет повторавамо, нужда гони свештеника *да иште*, и да иште непрестано, а ником да не даје, јер непрестано и нема а овамо се незна хоће ли имати и кад ће имати ако неиште, не мољака; нужда дакле свештеникова и створила је онјкву анекдоту о свештенству нашем, а не просто безусловно грамзење и не наситљивост као што им се то обично пребацује и пришива.

(Наставиће се:)

„Духовна просвета у Србији.“

(Наставак.)

Но наша намера није заступати се за богословију и бранити њене недостатке. Ми и сами знамо да су код нас

и световне школе тек што се оно вели у самом зачетку и да по овом неможе бити ни богословија изузетак. Шта више, ми смо готови заједно са писцем Н. рећи: да би у нашој богословији требало одиста учинити у многоне реформе ако желимо да нам из тог духовног расадника излазе људи, који би могли одговарати сувременој потреби друштва и народа. Но што овај чланак узимамо у претрес, имамо поглавито на уму то, да одговоримо на оно друго питање, а на име: дали је одиста наша највиша духовна власт крива, што наша Богословија није онаква, каква би требало да је, или су томе криви какви други споредни узроци?

Шта вели о том писац Н.? Ево његових речи:

„У млађим разредима на првом месту стоји риторика, лођика, славенска граматика, психолођија, општа историја и руски језик. Риторика, лођика и психолођија, сматрају се као предмети првокласни; а међутим ми невидимо никакве практичне користи од њих, осим једног „помраченија ума.“ Риторика богословска не начини ни једног ваљаног приповедника у цркви српској, лођика и психолођија, ни једног мислитеља, већ ђаке само доведоше до тог стања, да постају неспособни, нити шта ваљано да кажу, нити пак здраво да мисле. Општа историја, по најважнији и најбољи предмет у млађим разредима, предаје се још — нечувана ствар — по издртом Смарагду, и то средством безмисленог бубања на памет. А г. Бошковићева историја, која се може успоредити са најбољим француским и германским учебницима, неће да се усвоји као учебник у богословији. Но није се томе ни чудити, јер онај, коме је поверена врховна власт над овим заводом, држи се такве методе, да је боље да се ђаци занимају само са екзерциром памети, а не мисли; јер што мање буду мислили, тим је боље, неће пасти у јерес, нити ће смети и умети да претреса њихова „великодостојанства.“ Лепа метода, да је Бог поживи!“

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

И тако, писац Н. нађе, да риторика, логика и психологија нису никакви предмети и да би их требало одавно избацити из богословије, као предмете по све шткодљиве, но што ово до сад није учињено, то се има вели, благодарити највишој духовној власти, која тиме има намеру да с овим предметима мути мозак богословима, да их вршља тако неколико година док оглупе, па да после не падају у јерес и непретресају њихова „великодостојанства.“

Но кад писац тога чланка нађе да су то предмети ништавни и да би их требало избацити из богословије, зашто непоказа са чим би их требало заменити? Зар он незна (или неће да зна) да се такви учебни предмети предају у свима духовним заводима по целоме свету, па не само у духовним, већ и у световним, неискључавајући у овом не саме германске и у опште западње боље универзитете? О Риторичи могло би се још рећи и contra и pro! но што се тиче логике и психологије, а нарочито ове последње, — ми заиста мислимо да је она свештенику једна од најпречих наука у животу. Свештеник се спрема да буде *врач души људских*. А може ли он лечити душе људске незнајући главних и основних закона човечије душе: њене покрете, њене тежње, многоразличне појаве? А све ово би л' могао он знати и изучити неучивши психологију... Друга је ствар да је овде реч о *начину* предавања. На рачун тога могло би се викати колико је год угодно и ми неби о том прозборили ни речи, само ако би нам писац Н. дао на то разумне разлоге. Но и у таквом случају, ми опет неби допустили да је за то крива наша највиша духовна власт; јер она се о том бринула а брине се и сада колико је у стању Она је знала да за напредак једног научног завода, поред добре воље и наклоности њене, нужно је још имати материјалних средстава и извештан број људи који би и хтели и могли заузимати достојно место на катедри у богословији. И она је радила и за једно и за друго. У првом није имала ус-

пеха, а у другом видио се знатан успех. Сви знамо какви људи заузимаху катедру у богословији пре 3—4 године. Ту беше опште познат и чувен наш књижевник Алимпије Васиљевић; ту беше врли и нигда незаборављени архимандрит Никанор Зисић, па и други, и други. Зар то небојаху људи, који својим лекцијама и понашањем даваху живот богословији? Њихова вештина, њихов начин предавања могао је задобити сваког слушаоца. Они не само да су били свесни свог предмета, него су умели тај предмет, ту науку предмета, тако рећи набити у главу ученику. А ко је те људе изабрао био и одредио за наставнике богословима? Зар није то онај, на кога наш писац Н. гледа с онаквим неповерењем?.. Па где су сад ти људи? Где су... сви знамо где су. Но да ли их тамо оспрати наша највиша д. власт, или се нађе која друга споредна сила?

Да, наша највиша дух. власт не стоји сад према богословији у оним правима у којима беше блаженепочивши Митрополит Петар. Њена су права према том заводу ограничена, као што су и у многим другим случајима. Наша богословија, као и све друге школе у Србији стоји сад под врховном управом министарства просвете. А у том министарству просвете беше до скоро једно лице, које се бојаше просвете и учених људи, као ђаво крста, коме мало беше безграничне власти над другим учебним заводима световним, већ узе под своју апсолутну руку неограничену влас и над богословијом, па хтеде и на њу, као и на велику школу, да удари седам апокалипских *исчата* и да је тако држи до страшнога суда божњег....

Што се тиче оне приметбе, да се још у нашој богословији предаје отрцана историја Смарагдова, а неће да се уведе за учебну књигу историја Бошковића, која се може успоредити с најбољим историјама западне научености, ми имамо приметити само ово: да и наша највиша духовна влас не мисли друкче о историји Бошковића него непознати

писац, али што је још у свој духовни завод није увела, једини је узрок, што се од те историје налази само једна стара историја, а средња и нова још нису готове. Па би узимајући опу једну чест, морала опет оставити у богословјии две части Смарагдове историје, а ово неби било ни практично, ни логично. Почекајте, непознати пишче, док та историја Бошковића буде готова у све три части, па ако се она не прими за учебник у богословјии, онда изричите свој суд и кривите нашу највишу духовну власт која је за то надлежна.

Но наш *непознати писац* не задовољава се само са тим. Он иде и црни још даље нашу највишу духовну власт. „У богословјии, вели он, натрпано је тако много ђака у свакој соби, да се ни узимање не узимље у обзир, да је то одвећ штетно по здравље ђака... А у тим собама ђубрета до колена (?) Служитељи собе не чисте, а ректора се то слабо тиче... Да, тако је то! али они који су позвани да се брину о ђацима, слабо обраћају пажњу на то. Шта се то њих тиче? Њима је лепо: седе на диви и кадиџи, облаче се у свилене хаљине, возе се на бесним хатовима у позлаћеним хинтовима (?) имају чиме да угоде свом изученом трбуху, занимају се екзециром на огледалу, а овамо богослови макар сви пропали и морално и физично.“

Ми нисмо против тога, да се све ране изнесу на видик и потраже лекови; али смо страшно против тога, што се од мале бољетице граде смртне ране, што се чивуљица издаје за чир, грозница — за врућицу. Има свуда нереда и оскудице па и у нашим духовним заводима. Лако се догађа да по кадрад и остане у богословјии соба не почићена, да овде онде има и по 10—12 ђака у једној соби; но да би било ђубрета до колена, и такав страشان загушљиви ваздух као што непознати писац уображава, то нам није познато, па и ако смо скоро сваки дан у додиру са тим заводом. А што је онако много ученика по собама, томе је

узрок нужда. Јер поред наших до 120 богослова, наша богословија смештава у се још 40 младића са разних крајева турске царевине, које снабдева и храном и оделом и квартиром. Разместити све ове ученике комотније, требало би имати до 30 соба. Међутим наша богословија има само 15. Хоће ли се или неће — а мора се у по коју собу сместити по 10 12 ђака. „И моја би мајка умела гибати гибу, само да јој је горња и дољња“ вели наша народна пословица. Па тако би се могло рећи и о нашој духовној власти. Знала би и она да би боље било разместити по собама 3—4 ученика. Но камо тих соба? А камо дрва за ложење пећи? камо слуге и т. под?

Но писац номенутог чланка као да вели: па зашто ти великодостојници од својих новаца не подигну здање богословима? Јер кад каже да се они онако возају на хатовима и позлаћеним хинтовима, то шта хоће са тим да каже, ако не то, да би требало да они живе мало умереније а од своје плате да одвоје на оваке богоугодне заводе. Лепо закључење, но која је вајда кад је из лажног основа. Ми невидимо нигде тих хатова и златних хинтова код наше духовне власти, а много мање да се тако, као што писац Н. мисли, задовољавају њихови изучени грбуси;*) па зато не можемо ни изгледати од њих таквих жртава. Једина је нада код нас и била и остаће на помоћи правителства нашег, које ако се не варамо, влада већ доста умноженим, а може се рећи и богатим фондом школским. Оно је једино кадро да данас пружи бољу помоћ овом заводу нашем, те да тако одречи руке нашој највишој д. власти, да може радити о унапређењу богословије. А кад то буде од стране

*) Кад би тај писац Н. дошао да види шта се износи на *грвезу* наше највише духовне власти у обичне дане нарочито у дане поста и четрдесетнице, он се неби могао овако лакоумно изражавати. И писац ових врста имао је по нешто јунаштва и трељсња али није могао издржати с његовом највишом духовном влашћу ни половину великог поста, кад му је пре две три године предложено код ње костирање, већ је отишао да тражи имали где ручкова, који се неспремају по строгом *типичу* атонском.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

правителства, уверени смо да наша д. власт не само неће спречавати, као што никад није ни спречавала, развиће и унапређење богословије, него ће се — имајући материјалиних средстава — свима силама побринути да је унапреди како у унутрашњој управи и економији, тако и у самој науци. Јер и ово последње може бити тек у таквом случају, ако се има новаца да се умножи број професора у богословни и часови професорски спуште на 8—10 часова школских преко недеље а не овако по 14—16, које сад има сваки професор богословије, и због чега он мора и пре и после подне да иде у школу као сваки ученик, неимајући никад слободног времена да што прочита, те да и сам у науци напредује, а и питомцима својим што боље и сувременије од науке саопшти и донесе.

ИВНА БЛАГОДАРНОСТ.

Г. Јаков Костадиновић родом из Старе Србије, арендатор враћевшичке механе, приложио је за леп свој спомен манастиру Враћевшници два велика чирака за пред-предстојне иконе, који су у Русији вештачки израђени, у вредности 21 ₰ цесаре.

а Тодор, Милосав и Алекса браћа С. Алексићи из г. Црнуће, један ћивот за крет, у коме крету налази се честица часног и животворећег дрва и неких моштију, за душу своје оцу Сави и брату Матеји, у вредности 720 гроша.

На овим прилозима у име целог братства јавно им благодари

Игуман манастира Враћевшнице,

Вићентије.

Г Л А С Н И К.

Симеон Јеромонах, бивш. практикант Епархије Неготинске конзисторије, одређен је 1. тек. м. да служи у братству манастира Суводола у окр. Књажевачком.

Борђе Шакрак капелан протоіереја Неготинског, постављен је под 5. т. м. за свештеника на упразњену Уровичку парохију у окр. Крајинск.

Данило, садашњи Іконом и ученик Богословіе рукоположен је 8. пр. м. за Іеромонаха.

НА ЗНАЊЕ.

Многи свештеници и іеромонаси питају нас где би се могле поручивати свештене и црквене хаљине како за њих лично тако и за цркве и манастире, да се тако достигне двојака цель: 1. да хаљине буду по форми скројене и 2. да се не подмеће у место свиле коприва, у место злата—шик, као што сад раде коіекакви мајсторчићи под предлогом да не треба жалити касу црквенску. Одговарамо: да би тоі жељи њиховој и потреби црквенској могли по најбоље за сад одговорити „Максим и Велимир, браћа Протићи у Београду.“ Они сад отварају још један дућан у Шапцу и занимају се искључиво шивењем црквенских и свештених хаљина, а људи су поштена характера па ће сваку наручбину тачно и добросавесно извршити. Треба се само обратити на њихово име и казати од какве цене и цвета материје желила би ова или она црква имати хаљину, и смело се може изчекивати, да они у том злоупотребити нећеју. Они су у стању да израде, па и навезу акоіе угодно, све оно што се *благољепију* и *благочинију* црквенском односи, као :одежде, петрахиле, сакосе, набедренике, митре, разне врсте баријаке и т. д.

Уред.

ЧИТАОЦИМА „ПАСТИРА.“

Ускорите с вересиом коіи још дугујете и с претплатом, коіи још нисте претплатили, ако желите добра „Пастиру.“ Сад је време кад може до новца доћи и свештеник и трговац и земљорадник (изузимајући само једно чиновништво, но оно нам лепо плаћа), па зато нек нам оправе и вересију и нек претплате за унапред коіи то још нису учинили, ако желе да наш лист потпомогну а тим самим и себе користе.

Уредништво.

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА